

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Exorcismus kdysi a dnes I. - obecné pojmy a vývoj

Z podnětu II. Vatikánského koncilu byla uložena revize Kodexu kanonického práva (Codex Iuris Canonici 1983 - plně platný dodnes!), která v podstatě potvrdila § 1. kánonu 1172, v němž se říká, že „nikdo nesmí zákonně vykonat exorcismus posedlých, jestliže neobdržel zvláštní a výslovné dovození od místního ordináře“. § 2 téhož kánonu dovozuje: „Toto dovození udělí místní ordinář pouze knězi, který se vyznačuje zbožností, věděním, moudrostí a bezvadným životem“.

Naši předkové „neměli s exorcismem žádný problém“ - jak by se řeklo dnes. Brali jej jako reálnou součást denního života dobra se zlem. Ale jaký je jeho původ, vývoj a dnešní praktiky, které mají i právní dopady?

Mám-li exorcismus stručně definovat, pak se jedná o vymítání ďábla, démonů či obecně zla, povětšinou za pomoci magicko - rituálních nebo také léčitelských praktik, pod vedením k tomu pověřené osoby. Exorcismus ve více či méně zřetelné podobě existoval a existuje snad ve všech církevních společenstvích. Nejznámější je exorcismus římskokatolický, proto se na něj zaměříme i my. Původ slova „exorcismus“ spatřujeme v řeckém slově exorkidzein, jež značí „zapřísahat“ či „zaklínat“ (Jediný výskyt tohoto slova v Novém Zákoně je v Mt 26,63, kde značí „zapřísahat“, substantivum exorcistés, „zaklínač“, je pak ve Sk 19,13). Etymologickou podobnost můžeme nalézt též v latinském *aiduratio* a italském *scongiuro*, „zaklínání“. V rámci křesťanské novozákonní tradice nacházíme první zmínky o setkání s ďáblem v synoptických evangeliích, kde satan pokouší Ježíše Krista na poušti. Ježíš jako vymítač ďábla se vyskytuje na mnoha místech Písma, zejména u synoptiků (Zvláště Markovo evangelium se hojně o exorcismu zmiňuje: Mk 1,23 - 26; 1, 32 - 34 - 34; 1, 39 ...). Nesmíme zapomínat na fakt, že Písmo = Starý a Nový zákon a to zákon v pravém slova smyslu, zákon platný pro křesťany všech zemí.

Za jedno z nejstejnějších míst je považováno vyslání dvanácti učedníků, kterým Ježíš dává moc uzdravovat lidi a vymítat demony (Mt 10,8; Mk 6,7; L 9,1). V desáté kapitole u Lukáše je nadto zmíněno vyslání sedmdesáti, kterým byla rovněž tato moc předána. Toto pověření je v následujících letech vývoje vztaženo na církev a její služebníky. Po Ježíšově zmrtvýchvstání pokračují apoštolé ve svém poslání. Ve Skutcích apoštolů je několik zmínek o jejich boji proti silám zla, např. Sk 5, 12.16; Sk 8, 5 - 7; Sk 19,11 - 12.

V prvních stoletích křesťanství se exorcismus poměrně hustě rozšířil. Již ve třetím století byl zřízen úřad exorcisty, o čemž nám podávají svědectví církevní otcové a spisovatelé jako svatý Justin, papež Kornelius, Tertulian či Cyprián. Počáteční prvokřesťanské vymítací formule nebyly ještě pevně stanoveny. Dá se říci, že záleželo velikou měrou na invenci vymítače, jímž býval často člověk, obdařený odpovídajícím charismatem. Ve staré církvi nemuselo tedy jít nutně přímo o kněze, již tehdy byla ovšem patrná značná snaha o monopolizaci spočívající zejména v tom, že demony mohou vymítat jedině křesťané, a to ve jménu jediného pravého Boha a Ježíše Krista. Pozdější formule se rozšířily i o vyzývání starozákonních patriarchů, archandělů a hebrejských jmen Sabaoth či Adonai. Postupně byla přidávána i příslušná gestikulace, včetně hojně používaného znamení kříže, které spolu se Spasitelovým jménem zajišťovalo značnou účinnost rituálu. K úspěšnému dovršení exorcismu ovšem patřila, stejně jako dnes, aktivní účast postiženého v podobě pokání, modlitby, půstu, přijímání svátostí a křesťanského života.

V období středověku se exorcismus dostal výrazně do popředí. Důvodem pro to bylo do značné míry rozšířené přesvědčení o tom, že původ nejrůznějších chorob, poruch, i kolektivních hysterií je nutno hledat právě v posedlosti ďáblem. Nárůst případů, ať už skutečné či domnělé posedlosti, přiměl

vymítače k vytvoření poněkud ucelenějšího systému formulí, které zůstávaly i nadále neoficiálními, což jim ovšem na důležitosti neubíralo. Teprve v 10. století nacházíme první pokus o vytvoření exorcistické liturgie (Pokyny a formule nacházíme např. v těchto dokumentech: Missale Gallicanum Vetus (7. – 8. století), 15. Kodex v Kapitulní knihovně kolínského Dómu (9. století), Mnichovský latinský kodex 17 027 (9. století), Kodex Vindobonensis Palatinus (10. století), Silosův spis Liber ordinum (11. století).)

Formule z tohoto období obsahují povětšinou vyzývání mocných jmen, příkaz pro démona, aby opustil oběť, podrobný výčet rozličných částí těla, které byly údajně posedlé démonem (posedlost děblem bývala vztahována i přímo na konkrétní části tělesné schránky), a v některých případech i odkaz na příslušné úryvky z evangelií (Alfonso M. di Nola, *Ďábel a podoby zla v historii lidstva*, Volvox Globator 1998, s. 294.)

Exorcismy se tou dobou nevztahovaly pouze na člověka a negativní stavy, v nichž se nacházel, ale také na zvířata či neživé věci, ba dokonce i na povětrnostní jevy, jejichž destruktivní vlivy byly považovány za dílo ďáblovo.

Na dlouhou dobu konečné oficiální pokyny k provádění exorcismů byly ustanoveny ve spise *Rituale Romanum* roku 1614.

Exorcismus v dnešní církvi podlehl do jisté míry nutnému vývoji. Z podnětu II. Vatikánského koncilu byla uložena revize Kodexu kanonického práva (*Codex Iuris Canonici* 1983 – plně platný dodnes!), která v podstatě potvrdila § 1. kánonu 1172, v němž se říká, že „nikdo nesmí zákonně vykonat exorcismus posedlých, jestliže neobdržel zvláštní a výslovné dovolení od místního ordináře“. § 2 téhož kánonu dovozuje: „Toto dovolení udělí místní ordinář pouze knězi, který se vyznačuje zbožností, věděním, moudrostí a bezvadným životem“. Jedná se o kánony týkající se posvěcující služby církve, tedy záležitost hluboce spirituální, ovšem prakticky o samo jádro katolických rituálů. Nicméně prováděcí formule exorcismu (Kap. XII. *Rituale Romano*) publikovaná roku 1952 byla uznána jazykově zastaralou a bylo nařízeno její zrevidování. O revizi ostatně žádali i sami exorcisté. Jednalo se jim při tom mimo jiné o zavedení modliteb vyzývajících Matku Boží, dosud chybějících, a o vytvoření různých modliteb pro specifické situace. Nyní ovšem nastal paradox. Podle slov p. Gabriela Amortha (Následující informace a citace pocházejí z rozhovoru s G. Amorthem, uvedeném v českém náboženském časopise *Světlo*, číslo 38 a 39. Je rovněž možno je nalézt na internetové adrese <http://home.nextra.sk/olivero/27.htm>), zakladatele mezinárodního sdružení exorcistů, byly mnohé nezbytně důležité části rituálu při přepracování vyškrtnuty a nahrazeny novými a neúčinnými. Amorth tvrdí, že nové články jsou pro exorcistu nepoužitelné. Říká například, že: „...v bodě 15 je řeč o prokletí, o utrpení, jehož původcem nebo inspirátorem je Zlý. K tomu může docházet různým způsobem: skrze zaklínání, učarování, zlý pohled, woodoo, macumbu. Římský rituál vysvětloval, jak si v takových případech počínat. Nový rituál naopak kategoricky prohlašuje, že v takových případech je zakázáno použít exorcismus. Ovšem: Zaklínání je příčinou velké části posedlostí a utrpení způsobeného děblem. Nyní to však vypadá, jako by exorcisté dostali zákaz výkonu svého povolání. V bodě 16 naopak je slavnostně prohlášeno, že k exorcismu se nesmí přistoupit, dokud není absolutní jistota o přítomnosti ďábla. Problém: jistotu, že člověk je posedlý děblem, získáváme teprve skrze exorcismus. Mimo to tvůrci neopomenuli dostat se do rozporu s Katechismem katolické církve, který jasně říká, že exorcismu je třeba použít jak k vyhnání samotného ďábla, tak k osvobození od jeho vlivu. V tomto druhém případě se nikdy nejedná o ďáblůvu přítomnost, nýbrž jen o jeho vliv. Tvrzení obsažená v novém rituálu jsou nadmíru škodlivá a jsou výsledkem neznalosti a nezkušenosti. Zajímavou knihou je v tomto ohledu dílo „Proti Satanovi“ (*Gegen Satan*), které napsal Emmanuel Milingo (u nás vyšlo roku 1999). Popisuje své četné zážitky vymítače, včetně znalostí ze střetnutí s čarodějnickou praxí: „Není potřeba věřit v čarodějnictví. Je to v každém případě víc než magie, což se často omylem považuje za divadlo nebo kratochvíli. Čarodějnictví je něco skrytého, ale přesto skutečného. Proto by nám mělo být jasné, že Afričané všeobecně – ale nejen oni – byli schopni pobytem ve vlastní zemi ovlivnit jiné lidi a způsobit jim i škody. Tam, kde svou moc vykonává čarodějnictví, by měla zasáhnout i Církev mocí Kristovou... Když čarodějové a čarodějnice mohou na dálku lidem škodit, mohou jim následovníci Kristovi na dálku pomáhat, tak jak to udělal Ježíš se

setníkovým služebníkem – viz Lukáš 7,1-10“.

Nic z výše uvedeného není ani absurdní, natožpak „legrační“. Uznáváme katolickou církev, uznáváme Vatikán a tyto instituce uznávají výše uvedené. V exkurzu budeme pokračovat.

Lenka Hanzelková a Mgr. Tomáš Tyl

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prováděcí nařízení Komise \(EU\) č. 305-306/2012 ze dne 10. dubna 2012](#)
- [Právní symbolika v podání T. Hobbese](#)
- [Nezávislé regulační orgány \(stručný nástin problematiky\)](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás X. část – možné erbovní spory v ČR dnes](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás IX. část – „Smluvní příbuzenství“ a továrny na erby](#)
- [Etika především](#)
- [Právo, pohádky a kultura sebelásky](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás - VIII. část – Erbovní spory](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VII. část – Málo známé dokumenty, deklarace české šlechty 1938-1939](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás VI. část – Zadarmo to nebude, právo na místo](#)
- [Nebudme hloupí aneb o heraldickém právu u nás V. část – Nebijte dámu aneb heraldická etiketa](#)